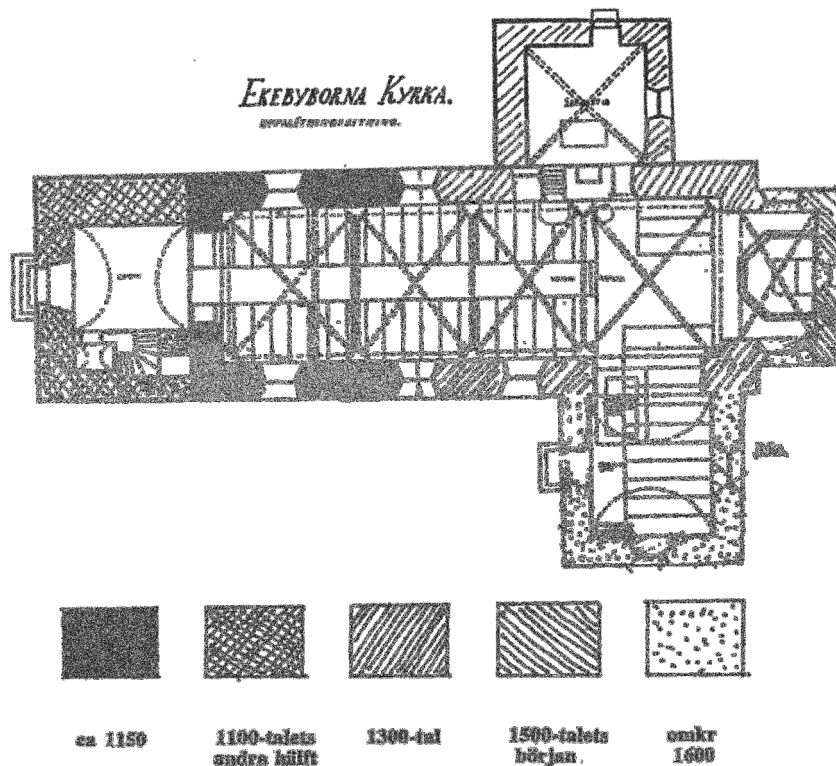

Ekebyborna

Besiktning av kalkmåleri 2015-04-29
Gunnar Nordanskog & Eva Ringborg

Sammanfattning

Ekebyborna kyrka har kalkmålningar från två eller tre olika tillfällen mellan 1430-talet och 1520-talet. Väggmålningar från 1430-talet finns i den östra långhustravén, som tidigare varit kyrkans kor. Från ungefär samma tid eller omkring mitten av 1400-talet är kryssvalvens dekorationer med växtornamentik. Vid början av 1500-talet byggdes ytterligare en förlängning åt öster, då det nuvarande koret tillkom med sina figurativa valvmålningar.

Kalkmålningarna har en jämn dammsvärtning, men är i gott skick. Nedsmutsningen kan delvis bero på panelradiatorerna som har en hög ytemperatur, vilket bränner damm. På sikt bör panelradiatorerna och de gamla bänkvärmarna bytas ut.

Gravtumban över Bielke – Sparre har färsk skador och behöver konserveras inom 3 år. De föremål som står lutade mot gravtumban ska flyttas för att undvika ytterligare skador.

Kor och triumfbåge

De yngsta kalkmålningarna finns i koret och triumfbågen och anses vara tillkomna på 1520-talet, i samband med att kyrkan förlängdes åt öster. Korvalvet (bild 3-5) har en grovt tecknad växtornamentik och rundlar med figurer. I norra valvkappan avbildas S:t Sigfrid, i öster (bakom Hörbergs altartavla, ej besiktigat nu) finns en framställning av Rex gloriae, i söder S:t Stefanus och i väster Skapelsen. Under rundlarna står krönta kvinnogestalter med långa flätor och händerna i sidorna. Målningarna anses vara utförda av en elev till mästare Amund (Lindqvist 2002, jfr Asks kyrka). Målningarna framtogs 1948-49 och blev då ganska hårt restaurerade.

Bild 3-5: Korvalvet. Överst t.v. norra valvkappan med S:t Sigfrid, överst t.h. södra valvkappan med S:t Stefanus, och t.h. västra valvkappan med Skapelsen.

Bild 6: bild från 1948, före konservering. Från vänster syns triumfbågen, därefter korets västra och norra valvkappor (foto ÖLM)

Bild 7-8: Triumfbågens norra sida, dygderna Ödmjukhet, Generositet, Kyskhet, Medmänsklighet, Måttfullhet, Tålamod och Flit. Det är något oklart i vilken ordning de är presenterade här, men dromedaren längst upp torde representera ödmjukheten.

I triumfbågen avbildas allegoriska figurer. På den norra sidan symboliseras dygderna i form av kvinnor med kronor på huvudena (bild 7-8) och på den södra sidan lasterna, i form av män med olika attribut (bild 9-10).

Längst ned löper en draperimålning runt hela koret. En jämförelse mellan nuläget och bilderna från 1948 visar att det röda färgpigmentet har stått sig och är väldigt skarpt och tydligt i jämförelse med andra färger.

Bild 9-10: Triumfbågens södra sid, de sju lasterna eller dödssynderna, Högmö, Girighet, Lust, Avund, Frosseri, Vrede och Lättja. Den sistnämnda lasten syns nederst, gestaltad som en man ridande på en åsna samtidigt som han läser ur en bok.

Bild 11: detalj triumfbågens södra sida, dödssynden Frosseri?

Bild 12: sakramentssskåpet i korets norra vägg, med bemålade bräder från det trätak som fanns före 1400-talets valvslagning.

Nordväggen i långhusets östra travé / äldre koret

Innan det nuvarande koret byggdes, fungerade denna del av kyrkan som kor efter en tillbyggnad på 1300-talet. Här finns bevarat ett sakramentssskåp, fodrat med bemålade bräder,

Bild 13: figurmålning till vänster om sakramentssskåpet

vilka kan ha kommit från ett undertak av trä från denna byggnadsperiod (bild 12, Lindqvist 2002). På ömse sidor om sakramentssskåpet och på väggen ovanför finns det enda som är bevarat av kyrkans väggmålningar (bild 13-15). Gunnar Lindqvist anser att de kan vara utförda av en elev till Risingemästaren och bör vara tillkomna före 1450.

Dessa målningar omkonserverades av Sten Peterson 1983 och är i gott skick, om än något nedsmutsade.

Bild 14: nordväggen ovanför sakramentsskåpet: Marie kröning. Nere t.h. ett lejon, och knappt urskiljbart nere t.v. ett lamm.

Bild 15: samma motiv som bild 14, före konserveringen. Foto ÖLM 1948.

Långhusvalven

Kryssvalven i hela kyrkan utom i det nuvarande koret slogs kring mitten av 1400-talet och försågs med ribbdekor och växtornamentik, som enligt Lindqvist visar släktskap med Herrestad och Hagebyhöga, och som ska ha sitt stilmässiga ursprung i det dekorativa måleriet i Vadstena klosterkyrka. Även detta måleri framtogs och kompletterades 1948 (bild 16-17).

Bild 16: långhusets östligaste valv.

Bild 17: samma valv före konserveringen, mot norr. Foto ÖLM 1948.

Bild 18: gravtumbann i korsarmen.

Övrigt

I södra korsarmen som byggdes omkring 1600, finns en gravtumba över Hogenschildt Bielke och Anna Sparre. Tumban har färnska slagskador på sten och färgskikt. Den bör få en översyn av konservator inom tre år. Inga föremål ska lutas mot den.

De nedre delarna av korväggen och korsarmens östvägg rosafärgade av algpåväxt, vilket sannolikt beror på att en KC-puts har använts på de nedre väggpartierna. Denna har lägre PH-värde än ren kalkputs, vilket är gynnsamt för algerna. De är dock lätta att avlägsna med sotsvamp. Kondensfläckar syns på golvet. Ändå känns klimatet i kyrkan friskt och inga mögelangrepp kunde hittas, vare sig i orgelhuset eller bakom tavlor och textilier.

Fönsternischen i södra korsarmen har en stor skada i putsen.

Bild 19: detalj av gravtumban, färgbortfall på stenfiguren

Besiktningsdatum 2015-04-29

Foto Gunnar Nordanskog där inget annat anges.

Rapport sammanställd av Gunnar Nordanskog 2015-05-11

Granskad av Eva Ringborg

Källor

Lindqvist, Gunnar 2002: *Ekebyborna kyrka*. Kyrkoberskrivning utgiven av Linköpings stifts kyrkoberskrivningskommitté.

Peterson, Sten 2003: Kalkmåleriinventering, Linköpings stift.

Östergötlands museum, topografiska arkivet Ekebyborna kyrka. Foton 1948.